КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

Шилова Лілія Віталіївна

УДК 792.2 (477.75) «1940/1990»

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В КРИМУ (40-90-ті рр. XX ст.)

26.00.01 – теорія та історія культури

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата мистецтвознавства

Київ – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Київському національному університеті культури і мистецтв, Міністерство культури і туризму України, м. Київ

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Безклубенко Сергій Данилович** Київський національний університет культури і мистецтв, проректор.

Офіційні опоненти:
доктор історичних наук, професор **Єсипенко Роман Миколайович** Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, професор кафедри соціокультурної діяльності та зовнішньокультурних зв'язків.

кандидат мистецтвознавства , професор **Неволов Василь Васильович** Український центр культурних досліджень Міністерства культури і туризму України, завідуючий лабораторією народної творчості.

Захист відбудеться «28» травня 2010 року о 16 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.807.02 у Київському національному університеті культури і мистецтв (01601, м. Київ, вул. Щорса 36, ауд.209).

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Київського національного університету культури і мистецтв (01601, м. Київ, вул. Щорса 36).

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Поліетнічний Кримський регіон завжди вирізнявся багатими театральними традиціями. Сьогодні в Автономній Республіці Крим успішно функціонують 4 театральні колективи, які здобули почесне право називатися «академічними». Сімферополь відомий тим, що на професійній основі тут діють 3 національні театри – український, російський, кримськотатарський. Кожний із представлених ними етносів має самобутнє, історично сформоване національне сценічне мистецтво. Кращі зразки українського театрального мистецтва появилися на кримській сцені ще наприкінці XIX – на початку XX століття, коли тут неодноразово гастролювали корифеї українського театру М.Л. Кропивницький, М.П. Старицький, І.К. Тобілевич (Карпенко-Карий), М.К. Заньковецька та багато інших визначних діячів. У 1920-і рр. у Криму сформувалися сильні аматорські колективи, для яких український репертуар став основним. Проте найбільшого розмаху український театральний рух у регіоні досяг у другій половині XX століття, після входження Криму до складу УРСР.

З 1955 р. у Сімферополі була створена культурна інституція, яка з того часу неодноразово піддавалася організаційним трансформаціям, а сьогодні має назву Кримський академічний український музичний театр. Цей театр став провідним центром поширення української театральної культури в регіоні, хоча твори українських авторів також нерідко потрапляли до репертуару російських драматичних театрів Криму, багатьох аматорських театральних колективів. Величезний вплив на зміст культурних процесів в регіоні мало здобуття у 1991 році Україною незалежності. Після цього загальмувалась русифікація, творчий процес був звільнений від ідеологічного диктату, але професійні театральні трупи були поставлені перед необхідністю адаптуватися до нових соціально-економічних реалій.

Поглиблене вивчення, а також аналітичне осмислення основних проблем і досягнень розвитку українського театрального мистецтва у Криму в другій половині XX століття необхідне для того, щоб органи влади центрального і місцевого рівня могли проводити ефективну культурну політику в регіоні, враховуючи його специфічні умови. Тільки в цьому випадку розвиток українського театру в Криму зможе досягти найвищого рівня, задовольняючи духовні потреби не тільки етнічних українців, але й представників інших національностей. Тема дисертаційного дослідження має також великий пізнавальний інтерес як для професійних культурологів, мистецтвознавців, театрознавців, істориків, так і для всіх, кому небайдужа доля вітчизняної духовної культури.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Виконане дисертаційне дослідження пов'язане з науково-дослідною темою «Трансформаційні процеси в культурі та мистецтвах України» (державний

реєстр № 0107U009539), яка розробляється кафедрою культурології Київського національного університету культури і мистецтв.

Об'єкт дослідження – українське театральне мистецтво.

Предмет дослідження – основні тенденції та особливості розвитку українського театрального мистецтва 1940-1990-х років у Кримському регіоні.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період з 1944 року (визволення Криму під час Другої Світової війни) до кінця 1990-х років. Вибір саме такого хронологічного відрізку дає змогу простежити вплив на соціокультурні процеси в регіоні двох визначних подій – передачі Кримської області зі складу РРФСР до складу УРСР (1954 р.) й створення незалежної держави Україна (1991 р.). Дисертантка свідомо залишила поза межами дисертації сучасний період розвитку театрального мистецтва Криму (початок XXI ст.), оскільки, на її думку, для його досконалого дослідження ще не має достатньої джерельної бази.

Мета дослідження – на основі аналізу архівних джерел, періодики, наукової літератури простежити розвиток українського театрального мистецтва (як професійного, так і аматорського) у Криму в 1940-1990-ті роки, виявити характерні для цього процесу тенденції, складності та протиріччя.

Досягнення поставленої мети передбачає постановку таких дослідницьких **завдань**:

- дослідити ступінь наукової розробки проблеми, виявити та охарактеризувати стан джерельної бази, необхідної для її дослідження;
- відстежити діяльність Кримського українського музичного театру в досліджуваний період, проаналізувати українську складову його репертуару на основній сцені, під час виїзних вистав та гастрольних турів.
- проаналізувати український репертуар російських драматичних театрів, які діяли на професійній основі у Сімферополі та Севастополі;
- вивчити роботу Кримського відділення Українського театрального товариства щодо популяризації українського театрального мистецтва;
- виявити та охарактеризувати роль української драматургії в діяльності аматорських театральних колективів Криму;
- відтворити головні напрями організаційно-методичної діяльності Кримського обласного будинку народної творчості в аспекті дослідженої проблеми.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в тому, що вперше було комплексно розглянуто стан українського театрального мистецтва Криму другої половини XX століття, зокрема:

- вперше введено до наукового обігу низку архівних документів, які висвітлюють розвиток українського театрального мистецтва в Криму;

- реконструйовано у історичній динаміці весь комплекс постановок за творами українських авторів, здійснених професійними драматичними та музичними театрами Криму як українською, так і російською мовами;

- досліджено українську складову творчої діяльності самодіяльних театральних колективів, зокрема народних театрів Кримської області;

- визначено ступінь участі у розвитку українського театрального мистецтва таких організаційно-методичних центрів, як Кримське обласне відділення Українського театрального товариства і Кримський обласний будинок народної творчості;

- охарактеризовано роль органів влади радянського часу та періоду незалежності у театральному житті Криму;

- розкрито взаємозв'язок українського національного театрального руху зі сценічною культурою інших етносів, що мешкають у регіоні, зокрема російського та кримськотатарського.

Практичне значення одержаних результатів. Матеріали дисертації та її висновки, що узагальнюють історичний досвід кількох десятиліть, можуть бути використані органами управління культурою місцевого, республіканського і загальнонаціонального рівня при розробці перспективних комплексних програм розвитку культури, а також керівниками установ культури Криму для підготовки та здійснення стратегічних планів їх організаційно-творчої діяльності. Вони також можуть бути використані для написання наукових і науково-популярних праць, навчальної літератури з питань історії української культури, культурології, мистецтвознавства. Практична користь результатів дослідження може також бути значною у навчально-педагогічному процесі. Вони вже використовуються в Кримському факультеті Київського національного університету культури і мистецтв під час викладання навчальних курсів «Історія театру», «Історія естради», «Акторська майстерність».

Результати дослідження пройшли апробацію під час Міжнародної науково-практичної конференції ««Інформаційно-культурний простір: європейський вибір України» (Київ, 7-8 грудня 2007 р.), Всеукраїнської науково-теоретичної конференції «Українські культурні індустрії: стан, проблеми, перспективи» (Київ, 30 травня 2008 р.), наукових читаннях «Культура народів Причорномор'я» (Сімферополь, травень 2007 р.), щорічних конференціях науково-педагогічних працівників Кримського факультету Київського національного університету культури і мистецтв (2007, 2008, 2009 рр.).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження знайшли своє відображення у 7 одноосібних наукових працях, з яких 5 надруковано у провідних фахових виданнях, що входять до переліку Вищої атестаційної комісії України.

Структура дисертації обумовлена метою і завданнями дослідження та побудована за проблемним принципом. Дисертація складається зі вступу,

чотирьох розділів, одинадцяти підрозділів, висновків, списку використаних джерел та літератури (359 позицій, 29 сторінок). Обсяг основного тексту дисертаційного дослідження (без списку використаних джерел та літератури) становить 168 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність дослідження, сформульовано його мету і завдання, визначено об'єкт і предмет, окреслено хронологічні межі, розкрито наукову новизну роботи, практичне значення отриманих результатів, вказано сфери їхнього можливого використання.

У першому розділі – «**Методологічні засади, історіографія, джерельна база дослідження**» – висвітлено і проаналізовано методологію дослідження, історіографію питання, комплекс використаних джерел.

У підрозділі 1.1. «***Історіографія питання та джерельна база***» зазначено, що питання розвитку театрального мистецтва в Україні упродовж XX століття привертали увагу значної кількості дослідників як радянського (Л.К. Бєлєцька, Ю. Бобошко, М. Вайнштейн, М. Грінберг, І.Н. Давидова, Д.Н. Дмитрієвський, О.Н. Кайдалова, А.С. Каргіна, Л.Д. Кльовцова), так і сучасного періоду (І.Д. Безгін, С.Д. Безклубенко, Р. Веселовська, В.М. Гайдабура, М. Гринишина, Л.В. Дорогих, Р.М. Єсипенко, В.Ф. Калашников, В.І. Ковтуненко, Н. Корнієнко, Л.О. Крупник, О. Мірошниченко, О.М. Семашко). Існує також низка робіт кримських авторів, що характеризують окремі сторінки українського театрального життя Криму. Змістовна праця П. Киричка та М. Киричка «Крим і українська театральна культура» майже вичерпно характеризує шлях українського театрального мистецтва на теренах Криму, але тільки у XIX – на початку XX ст. Цікаві факти з окремих сторінок історії українського театрального життя Криму наведено у публікаціях місцевих дослідників С. Адоліна, Л. Васильєвої, В.Ю. Ганкевича, О.Ф. Нирко, М. Новикової, І.В. Островської, Т.В. Соболевської, Р.І. Ушатаї, С.П. Шендрікової та ін. Зрозуміти загальну соціокультурну специфіку регіону та простежити взаємозв'язок українського театрального мистецтва зі сценічною творчістю інших етносів Криму допомагають праці Л.К. Білого, С. Керімової, О.В. Латишевої.

Ретроспектива діяльності Кримського українського музичного театру знайшла своє відображення у змістовних публікаціях історика В.І. Корольова, зокрема в його російськомовній книзі «Крымский украинский музыкальный театр: Листая страницы истории: Исторические очерки», яка була надрукована у 2005 році. Більшою мірою мистецтвознавчими є публікації сучасного директора Кримського українського музичного театру В.І. Загурського, які присвячені репертуарній політиці театру, а також втіленню на його сцені творів українських драматургів. У цих студіях В.І. Загурський звертається, в

основному, до сучасних матеріалів про діяльність театру на рубежі XX-XXI ст., доповнюючи їх невеликими історичними екскурсами.

Проте В.І. Корольовим, В.І. Загурським та іншими попередниками не було створено цілісної картини діяльності цього театрального закладу саме як центру поширення українського національного сценічного мистецтва. Ще менша увага була приділена аналізу постановок за творами українських авторів, які появлялися в репертуарі професійних російських театрів Сімферополя і Севастополя, а також на самодіяльній кримській сцені. Не знайшла віддзеркалення в публікаціях попередників і діяльність Кримського відділення Українського театрального товариства, Кримського обласного будинку народної творчості, без розгляду якої неможливо осмислити політику радянських органів влади щодо української театральної культури в регіоні.

Тимчасом для розгляду даних питань існує достатня джерельна база, що складається, у першу чергу, з неопублікованих документів архівів Сімферополя і Севастополя, більшість яких вперше введена до наукового обігу. Вході даного дослідження було опрацьовано 159 архівних справ двох архівів – Державного архіву в Автономній Республіці Крим (9 фондів) і Державного архіву міста Севастополя (1 фонд). У Державному архіві в Автономній Республіці Крим (ДААРК) це перш за все документи фондів державних і партійних установ – Кримського обласного комітету КПУ (ф. П-1), Центрального виконавського комітету Кримської АРСР (ф. Р-663), Обласного відділу у справах мистецтв Кримської обласної ради депутатів трудящих (ф. Р-2693), Обласного управління культури Виконавського комітету Кримської обласної ради депутатів трудящих (ф. Р-3319). Велике значення для розкриття теми дослідження мають документи архівних фондів, безпосередньо утворених професійними театрами регіону. У ДААРК це фонди Р-4187 (Кримський український музично-драматичний театр) і Р-4195 (Кримський російський драматичний театр ім. М. Горького), у Державному архіві міста Севастополя – фонд Р-25 (Севастопольський російський драматичний театр ім. А.В. Луначарського). Доповненням до цих матеріалів служать документи ДААРК з фондів Р-4185 (Кримське відділення Українського театрального товариства), Р-4088 (Кримський обласний будинок народної творчості), Р-4469 (особистий фонд М.І. Попова, який впродовж кількох десятиліть був секретарем Кримського відділення Українського театрального товариства).

Серед матеріалів цих фондів найбільшу інформативну цінність для вивчення обраної теми мають такі групи документів, як різні «керівні матеріали» (накази, розпорядження, ухвали), що регулюють питання творчої діяльності; річні звіти театрів та інших установ культури; довідки про репертуар і кількість спектаклів; протоколи засідань художніх рад; акти прийому спектаклів.

Окрім архівних документів, використані опубліковані матеріали офіційного характеру (накази, ухвали, постанови), мемуари, рецензії на

вистави, творчі портрети акторів. Щодо цього найбільший інтерес являють публікації кримських театральних критиків О. Біляченко, А. Губаря, В. Гуменюка, І. Давидової, П. Киричка, П. Косяченко, М. Новікової, Р. Новосада, С. Чолки. У поєднанні з іншими групами джерел, в першу чергу матеріалами центральної і місцевої преси, вони створюють достатню джерельну базу для вивчення теми дисертаційного дослідження.

Матеріали, пов'язані з розвитком театрального мистецтва в Криму впродовж даного періоду, були виявлені на сторінках центральної періодики, в першу чергу журналів «Театральная жизнь» і «Український театр», газети «Культура і життя». Дисертанткою також були використані десятки публікацій кримської преси – україномовних газет «Кримська світлиця» і «Радянський Крим», а також російськомовних газет «Красный Крым», «Крымская правда», «Крымский комсомолец», «Курортная газета», «Советский Крым». Для висвітлення окремих аспектів гастрольної діяльності Кримського українського музичного театру також були залучені матеріали місцевої періодики регіонів, у яких гастролювали українські театральні трупи Криму, зокрема Ставропольського краю («Молот», «Ставропольская правда»), Чечено-Інгушської АРСР («Грозненский рабочий») і Комі АРСР («Красное знамя»).

Матеріали газетної періодики дають цінний фактичний матеріал, що допомагає визначити коло постановників і акторський склад, репертуар театрів, характеризують якість гри виконавців, музичний супровід і декорації вистав. Вони також дають змогу проаналізувати зв'язки за лінією «театр» – «глядач», характеризують реакцію публіки на окремі фрагменти постановки або її сприйняття в цілому. Проте під час роботи з цією групою джерел виникають традиційні для дослідника історії театру проблеми, пов'язані з суб'єктивізмом, а іноді явною ангажованістю публікацій театральних критиків, а також помітним схематизмом значної частини матеріалів цього літературного жанру. Крім того, аналіз змісту преси показав, що на її сторінках міститься дуже мало рецензій на спектаклі народних театрів, а, тим більше, сільських аматорських труп, що ускладнює для сучасних дослідників реконструкцію постановочного процесу в цих творчих колективах.

Підрозділ 1.2. «***Науково-теоретичні та методичні засади дослідження***» присвячено характеристиці методології та уточненню ключових понять дослідження, таких як «театр», «український театр», «професійний театр», «аматорський театр», «театральне мистецтво», «українське театральне мистецтво». Зокрема, під «українським театральним мистецтвом» дисертантка розуміє вид мистецтва, особливістю якого є художнє відображення життя за допомогою сценічної дії акторів перед глядачами під час вистав за творами українських авторів на будь якій з мов, що розуміють глядачі.

Під час роботи над дисертаційним дослідженням використовувалися, передусім, загальнонаукові методи пізнання, серед яких аналіз, синтез, індукція, дедукція, опис, пояснення тощо. Окрім них, теоретико-методологічну

основу дисертаційного дослідження склали широко вживані у сфері соціально-гуманітарних наук принципи історизму, науковості, об'єктивності, системності вивчення. Для досягнення конкретних дослідницьких завдань було використано широкий набір методичних прийомів, що використовуються у сучасних наукових працях з історії та теорії культури. Під час роботи з джерельною базою дисертантка звернулась до евристичного, типологічного і критичного методів. Висвітлити діяльність державних та громадських інституцій, закладів культури Криму з розвитку українського театрального мистецтва допомогло використання проблемно-хронологічного, статистико-аналітичного й описового методів. Нарешті, під час характеристики різних етапів театрального руху Криму, аналізу українського сценічного мистецтва з творчою спадщиною інших етносів дисертантка зверталась до історико-генетичного, історико-порівняльного і синхронного методів.

Оскілки у дисертації розглядається роль у розвитку українського театрального мистецтва як аматорських, так і професійних колективів, питання співвідношення аматорського та професійного театру набуває особливого значення. Аматорство століттями відігравало особливу роль у розвитку національного театрального мистецтва, воно є не тільки художнім, але й соціокультурнім явищем, засобом самовираження, самореалізації і спілкування. Однак слід констатувати, що для обраного періоду (1940-1990-ті рр.) саме професійні, а не аматорські театральні колективи домінували у театральному житті, визначаючи основні тенденції та формуючи естетичні смаки глядачів.

Другий розділ «**Діяльність Кримського українського музичного театру**» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1. «***Основні етапи історії Кримського українського театру***» розглянуті головні події, що мали місце у діяльності єдиного професійного українського театру регіону, створеного у 1955 р., після входження Кримської області до складу УРСР. За допомогою архівних джерел було з'ясовано, що питання про створення в Криму професійного українського театрального колективу піднімалося національною громадою ще в 20-і рр. XX століття, під час проведення політики «коренізації». 1928 року з цією ініціативою представники Сімферопольського українського клубу звертались до Центрального виконавчого комітету Кримської АРСР, але органи влади проігнорували це звернення.

Кримський український музичний театр отримав свою сучасну назву в 1991 р., а до цього називався Кримський обласний український пересувний театр (1955-1956 рр.), Кримський український музично-драматичний театр (1956-1980 рр.), Кримський український театр драми і музичної комедії (1980-1991 рр.). Проте, пройшовши складний шлях організаційних трансформацій, цей центр поширення національного театрального мистецтва не зник і зберіг свій український статус. У 2006 р. ухвалою колегії Міністерства культури і

туризму України Кримському українському музичному театру надано почесне звання «академічний».

З моменту свого створення до другої половини 1970-х рр. театр знаходився у непристосованому, невеликому приміщенні колишнього клубу МВС. У 1977 р. було завершено будівництво нової, сучасної будівлі театру на площі Леніна в центрі Сімферополя. Однак, це не врятувало театр від зменшення інтересу глядачів до його діяльності, яке спостерігалося у 1980-1990-ті рр. та було обумовлене цілою низкою причин, які перш за все мали соціокультурну та соціально-економічну природу.

У підрозділі 2.2. «***Творчість українських авторів на сцені театру***» проаналізовано репертуар Кримського українського музичного театру та зазначено, що на його сцені упродовж другої половини 1950-х – 1990-х рр. було здійснено значну кількість україномовних постановок за творами класиків української літератури і драматургії – І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка, С. Гулака-Артемовського, М. Кропивницького, М. Старицького, І. Тобілевича, Т. Шевченка, М. Гоголя, П. Мирного, Лесі Українки, О. Кобилянської. Не менша увага приділялася п'єсам радянських українських авторів – О. Корнійчука, М. Зарудного, М. Куліша, М. Стельмаха, Ю. Мокрієва, Ю. Яновського, В. Собка, О. Левади, О. Коломійця, І. Рачади, Ю. Бобошка, Л. Никоненка та багатьох інших.

Розмаїтою була жанрова палітра українських постановок театру, що включала драматичні і музичні спектаклі, оперети, опери, рок-опери, мюзикли. За десятиліття роботи творчого колективу їх глядачами стали мільйони кримчан і гостей півострова, жителів інших регіонів СРСР і СНД. Всі провідні режисери театру – В. Яншин, Є. Бойко, Є. Степанов, В. Недашковський, В. Ясногородський, Ю. Ятковський, В. Аносов зверталися до української тематики. Тут працювали десятки прекрасних виконавців, багато з яких були удостоєні почесних звань як за часів СРСР, так і після створення незалежної України. Реалізації творчих задумів сприяли висококласні фахівці в галузі художнього оформлення, музичного супроводу, хореографії.

Аналіз загальних тенденцій постановочної діяльності Кримського українського музичного театру впродовж другої половини XX ст., виявив суперечливу картину. У перші десятиріччя діяльності театру на його сцені переважали вистави за кращими творами класиків української драматургії, театр мав чітко виражену національну орієнтацію, переважно український склад артистів. Але з другої половини 1960-х рр., під тиском органів управління культурою, режисери театру дедалі більшу увагу почали приділяти «ідеологічно доцільним» п'єсам тогочасних українських авторів. Вистави за цими п'єсами (зокрема О. Корнійчука), які нерідко мали невисоку якість драматургії, не викликали великого інтересу у глядачів, хоча на сторінках радянської преси отримували переважно схвальні відгуки.

У 1980-і рр., коли диктат установ, що здійснювали культурну політику, дещо зменшився, колектив театру послідовно збільшував кількість музичних вистав, частина з яких мала за основу твори української класики. З початку 1990-х рр. за театром остаточно закріпився статус виключно «музичного», драматичні вистави майже зникли з його репертуару. Для залучення глядачів колектив театру намагався звертатися до нових форм сценічного мистецтва (наприклад, ставлячи україномовні рок-опери), оновити коло творчих керівників та виконавців, зокрема за рахунок запрошених спеціалістів. Наприклад, двічі – у 1990 і 1992 рр. з театром співпрацював відомий український режисер, керівник Київського театру оперети С.К. Сміян, під керівництвом якого було створено дві музичні вистави за творами М. Гоголя – «Сорочинська ярмарка» і «Майська ніч». Однак, через брак фінансування та відсутність суттєвої підтримки з боку органів влади, більшість з таких проектів або не була реалізована взагалі, або не мала комерційного успіху через невеликий інтерес глядачів (як це було, наприклад, з виставою режисера В. Ясногородського «Отак загинув Гуска» за твором репресованого українського драматурга М. Куліша).

У середині 1990-х рр. криза Кримського українського музичного театру досягла апогею. Сподіваючись за рахунок «гучних» прем'єр повністю заповнити глядачами зал на 960 місць, театр втратив аудиторію шанувальників саме української національної театральної культури, а розрахунок на масового глядача також себе не виправдав, оскільки в умовах соціально-економічної кризи у колективу просто не було коштів на дійсно видовищні постановки.

Підрозділ 2.3. присвячений аналізу «***Виїзних вистав та гастрольної діяльності***». З'ясовано, що з усіх театральних закладів регіону Кримський український музичний театр має найбільшу кількість виїзних та гастрольних вистав. Впродовж 1950-1970-х рр. щорічно його спектаклі могли побачити десятки тисяч глядачів у приморських містах і районних центрах Криму, колгоспах і радгоспах. При цьому творчий колектив театру знаходив нові форми роботи з глядачем, активно проводив шефську роботу з військовослужбовцями армії і флоту, будівельниками Північно-Кримського каналу. Під час цих вистав симпатії глядачів найчастіше не збігалися з ідеологічною кон'юнктурою. Місцеві органи управління культурою неодноразово докоряли керівництву театру за те, що у виїзному репертуарі переважають класичні українські вистави, перш за все «Шельменко-денщик» Г. Квітки-Основ'яненка та «Наталка Полтавка» І. Котляревського. Проте вони, а не твори тогочасних радянських драматургів, привертали найбільшу увагу сільських глядачів.

Широкий розмах мала гастрольна діяльність театру, який знайомив з українським театральним мистецтвом жителів Білоруської РСР, Латвійської РСР, Казахської РСР, Уралу, Західного Сибіру, Північного Кавказу та інших регіонів країни. Особливий інтерес глядачів викликали гастрольні тури театру

по Ставропіллю і Краснодарському краю, де значну частину населення становили етнічні українці. «Немає байдужих у залі, коли звучить співуча українська мова, така близька нам і зрозуміла», – писав критик А. Маяцький про гастрольні вистави кримчан на сторінках газети «Ставропольская правда». Географія гастролей театру в Україні включала такі крупні міста, як Дніпропетровськ, Донецьк, Київ, Одеса, Харків. Однак на протязі 1980-1990-х рр. кількість виїзних спектаклів, а потім і гастрольних турів театру неухильно зменшувалася. У середини 90-х рр. XX ст. обидва ці напрями його діяльності на деякий час фактично перестали існувати.

У підрозділі 2.4. «***Специфіка роботи українського театру в поліетнічному регіоні***» розглянуто особливості діяльності Кримського українського музичного театру в наявному соціокультурному середовиші. Знаходячись в поліетнічному регіоні, що входив до складу УРСР (з 1991 р. – незалежної України), де в побутовій і діловій комунікації переважала російська мова, творчий колектив театру у своїй репертуарній політиці не завжди чітко витримував «українську» лінію, часто формально ставився до своєї ролі провідника української театральної культури. У певні періоди Кримський український музичний театр піддавався критиці як з боку відвертих українофобів, так і етнічно свідомих українців Криму, незадоволених масштабами і змістом його діяльності.

Російськомовне середовище робило вельми складною реалізацію основних завдань театру – поширення живої української мови і популяризація української театральної культури. Появившись з середини 1960-х рр. у репертуарі театру, російськомовні постановки до середини 1990-х рр. вже становили більшу частину репертуару. Майже припиняється застосування української мови у внутрішньої документації театру, його рекламно-інформаційній продукції. Випускники українських театральних навчальних закладів, що приїжджали працювати до Криму, швидко переходили у побутовому спілкуванні на російську мову. Українська мова на сцені ставала для них чимось на зразок вимушеного атрибуту професійної діяльності, здібності до комунікації рідною мовою притуплялися. Після отримання театром нової будівлі та перетворення у 1980 р. на театр драми і музичної комедії його штат було суттєво збільшено, але у ньому тепер переважали артисти балету та музиканти, для яких питання мови було «другорядним». Колективу бракувало вокалістів, які б добре володіли українською мовою, але запросити їх до Криму з інших регіонів України було неможливо через невирішену житлову проблему.

Виконання національно-культурної місії Кримського українського музичного театру було особливо утруднене в 1980-і рр., і, як це не парадоксально – в 1990-і рр., вже після отримання Україною незалежності. Додаткові складнощі виникали у зв'язку з особливим, суто «утилітарним» поглядом на призначення театру з боку тогочасного кримського керівництва. У місцевих урядовців, далеких від переживань за долю української театральної

культури, неодноразово виникала спокуса перетворити його лише на концертно-видовищну установу для обслуговування різних святкових і політичних заходів.

Третій розділ має назву **«Класична та радянська українська драматургія у репертуарі російських театрів Криму».** Впродовж дослідженого періоду в Криму діяло три російських драматичних театри – Кримський російський драматичний театр ім. М. Горького, Севастопольський російський драматичний театр ім. А.В. Луначарського і Театр Чорноморського флоту ім. Б. Лавреньова.

У підрозділі 3.1. «***Українські вистави на сцені Кримського російського драматичного театру ім. Горького***» досліджено місце української драматургії у творчій діяльності колективу цього закладу культури. Незважаючи на статус «російського», творчий колектив театру час від часу звертався до творів українських драматургів, але це відбулося за звичай, за суто ідеологічними міркуваннями. Так було, наприклад, з деякими виставами за творами О. Корнійчука («Богдан Хмельницький», «Пам'ять серця»), М. Зарудного («Цаблі»), О. Левади («Фауст і смерть»). Менш офіціозними були постановки за творами В. Минка («Не називаючи прізвищ»), М. Стельмаха («Правда і кривда»), які дещо «відхилялись» від пануючої ідеологічної парадигми.

Дуже рідко на сцені театру появлялися вистави за творами класиків української драматургії. Найбільш яскравою серед них стала здійснена у 1962 році постановка п'єси «Камінний господар» за однойменним твором Лесі Українки. Для її здійснення до Сімферополя було запрошено народного артиста УРСР, режисера Київського театру ім. Лесі Українки М. Соколова. У порівняно невеликому за кількістю мешканців Сімферополі цей театр складав конкуренцію Кримському українському музичному театру, що стало однією з причин зміни концепції діяльності останнього (у бік поширення музичного репертуару).

У підрозділі 3.2. «***Постановки за творами українських авторів у професійних театрах Севастополя***» проаналізована українська складова репертуару Севастопольського російського драматичного театру ім. А.В. Луначарського та Театру Чорноморського флоту ім. Б. Лавреньова. З'ясовано, що мешканці Севастополя мали змогу знайомитись з достатньо великою кількістю російськомовних вистав за творами українських радянських драматургів в постановці місцевих театральних колективів. Найкращі з цих вистав були пов'язані з «героїчною» тематикою і, переважно, репрезентували творчість О. Корнійчука, М. Зарудного, В. Собка, Я. Галана, І. Рачади, Ю. Бобошка. Найвідомішою з них стала постановка відомого радянського режисера Г.О. Товстоногова за п'єсою О. Корнійчука «Загибель ескадри» (1970 р.) на сцені Севастопольського російського драматичного театру ім. А.В. Луначарського. Вдалою була також вистава Театру Чорноморського

флоту «Нащадки запорожців» за твором О. Довженка, прем'єра якої відбулася у 1967 р.

Але деяка увага до творів української радянської драматургії була притаманна севастопольським митцям лише у період 1950-1970-х рр. Натомість у 1980-1990-і рр. спостерігається фактичне зникнення української сучасної п'єси з репертуарів професійних російських театрів Сімферополя і Севастополя. Можна стверджувати, що недостатню кількість творів українських авторів, особливо класиків вітчизняної драматургії в репертуарі російських театрів Криму цього періоду, можна пояснити швидше відсутністю інтересу до них з боку режисерів-постановників, ніж існуванням яких-небудь серйозних обмежень адміністративно-командного характеру. В цілому та обставина, що російськомовні версії окремих спектаклів за творами українських авторів тривалий час появлялись на сцені російських драматичних театрів, свідчить про те, що в Криму існувало певне соціокультурне замовлення глядацької аудиторії на подібні постановки, який задовольнявся не повною мірою.

У підрозділі 3.3. «***Кримське відділення Українського театрального товариства і популяризація українського театрального мистецтва***» охарактеризовано діяльність регіонального осередку творчої спілки театральних діячів у аспекті досліджуваної проблеми. Сімферополь був одним із міст країни, де у радянський період діяло відділення Українського театрального товариства (УТТ). Ця громадська організація, що об'єднувала в основному, творчих працівників усіх професійних театрів Криму, вела досить активну діяльність щодо розвитку і популяризації театральної культури в регіоні. Проте воно перш за все використовувалося органами влади для контролю над ідеологічним змістом творів сценічного мистецтва. Тому його роль в популяризації української національної театральної культури в основному зводилася до проведення ювілейних заходів, пов'язаних з життям і творчістю визнаних радянською владою українських драматургів, таких як І. Котляревський, Т. Шевченко, М. Старицький, О. Корнійчук, М. Зарудний. По лінії УТТ також здійснювалася частина професійних контактів працівників кримських театрів з драматургами, режисерами, відомими артистами, театральними критиками інших регіонів України. Питаннями поширення української мови на професійній і аматорській сцені Кримське відділення УТТ практично не займалося.

З середини 1970-х рр. важливим напрямом діяльності Кримського відділення УТТ стало щорічне проведення огляду-конкурсу на краще виконання чоловічих ролей (з наданням премії ім. А. Бучми) і на краще виконання жіночих ролей (з врученням премії ім. М. Заньковецької). Але дуже рідко цими преміями нагороджувалися виконавці ролей у спектаклях за творами класиків української драматургії. Лише в 1977 р. премію ім. А. Бучми отримав Б. Жадановський за виконання ролі Хвіртки у спектаклі Кримського

українського музичного театру «Сто тисяч» за твором І. Карпенка-Карого, а в 1983 р. премією ім. М. Заньковецької була нагороджена актриса С. Вандалковська, що зіграла Ганну в спектаклі «Украдене щастя» за твором І. Франка.

Четвертий розділ «**Роль аматорських театральних колективів у розвитку українського театрального мистецтва Криму**» складається з двох підрозділів.

Предметом розгляду у підрозділі 4.1. «***Українська драматургія на кримській аматорській сцені***» є діяльність народних театрів і самодіяльних драматичних колективів Криму, які малі у своєму репертуарі вистави за творами українських авторів. На території Кримської області в другій половині XX століття існувала значна кількість аматорських театральних колективів, частина з яких спеціалізувалася саме на україномовних постановках. Особливо це було характерно для 1950-1960-х рр., коли театральна самодіяльність у Криму досягла найвищого розвитку, а русифікаторська політика органів радянської влади ще не дала своїх трагічних результатів. Інтерес до українського театрального мистецтва в цей період, не тільки в аматорських, але й професійних колективах, додатково стимулювався святкуванням 300-річчя возз'єднання України з Росією (1954 р.), активною підготовкою до Декади української літератури і мистецтва в Москві (1961 р.), ювілейними заходами, приуроченими до 150-річчя з дня народження Т.Г. Шевченка (1964 р.).

Особливо високим творчим рівнем в ті роки вирізнялися українські драматичні колективи Євпаторійського міського Будинку культури, Сімферопольського міського Будинку культури, Нижньогірського районного Будинку культури, які згодом отримали звання «Народних самодіяльних театрів». Решта міських і сільських колективів рідше зверталася до української теми, а самі постановки часто були російськомовними, особливо в 1970-1980-і рр. Найкращі постановки за творами українських авторів, переважно радянського періоду, були представлені на оглядах-конкурсах самодіяльних театральних колективів, які щорічно проводилися в Криму, де нерідко займали призові місця.

Репертуар самодіяльних театрів містив ті ж твори дореволюційних і радянських українських авторів, які йшли на кримській професійній сцені. Місія самодіяльних театральних колективів також полягала у заповненні «творчих прогалин», що залишалися професійними театральними колективами. Іноді аматори зверталися до таких драматургічних творів, які не були включені до репертуару професійних театрів Криму. Серед них можна назвати постановки за окремими творами І. Франка, М. Куліша, М. Зарудного, О. Коломійця, В. Собка, Я. Стельмаха, В. Коротича. Водночас, для декількох тисяч жителів області, що безпосередньо брали участь в театральній самодіяльності, існувала можливість розкрити свій творчий потенціал, активно брати участь в національному культурному процесі.

Підрозділ 4.2. «***Організаційно-методична діяльність Кримського обласного будинку народної творчості***» характеризує вплив діяльності цієї інституції на поширення українського театрального мистецтва серед самодіяльних колективів Криму. Найважливішими завданнями роботи цієї установи була координація репертуару самодіяльних театральних колективів, підвищення кваліфікації їх керівників, регулярне проведення оглядів-конкурсів, інформаційно-консультативна робота. Але навіть ті заходи, які формально повинні були сприяти розвитку етнічної театральної творчості (в даному випадку української), мали поверхневий характер, хоча нерідко використовували національний антураж. Парадигма розвитку «народної» культури у СРСР насправді була «національною за формою і соціалістичною за змістом».

У цих умовах Кримський обласній будинок народної творчості перетворився на провідника загальносоюзних, республіканських і обласних ідеологічних кампаній. Проте завдяки входженню Кримської області до складу УРСР і наявності серед населення регіону достатньо великої кількості етнічних українців, твори українських класиків і драматургів радянського періоду займали значне, хоча і не домінуюче місце в репертуарі самодіяльних театральних колективів, одночасно задовольняючи духовні потреби представників інших народів, що проживали в регіоні. Так, у 1980-і рр., коли імена українських драматургів майже зникли з афіш професійних театрів Криму (за винятком Кримського українського театру) на кримській аматорській сцені були вистави за творами не тільки радянських українських авторів (О. Корнійчука, М. Зарудного, О. Коломійця, М. Куліша, Л. Никоненка, Я. Стельмаха, В. Собка), але й класиків української драматургії (І. Карпенко-Карого, М. Старицького, П. Мирного, Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки).

У **Висновках** узагальнено результати проведеного дослідження:

1. Попри наявність значного масиву літератури з досліджуваної теми історія українського театрального мистецтва у Криму, зокрема ті процеси, які здійснювалися протягом 1940-1990-х років не набули всебічного висвітлення. Тим часом, для дослідження цього питання існує необхідна джерельна база, яка є достовірною і достатньою. Вона складається, перш за все, з архівних та опублікованих документів, мемуарів, матеріалів преси, зокрема театральної критики.

2. Ключову роль у розвитку української театральної культури на кримській землі, причому як в радянський період, так і в перші роки незалежності України, відігравав створений у 1955 р. Кримський український музичний театр. Саме він через україномовні спектаклі на основній сцені, виїзні та гастрольні вистави найактивніше пропагував українське театральне мистецтво як класичного, так і радянського зразка. Але поступово з його репертуару українські постановки витіснялися російськомовними, кількість драматичних

спектаклів зменшувалася у порівнянні з музичними. Через специфічну суспільно-політичну ситуацію в регіоні театр практично ніколи не мав серйозної підтримки з боку місцевих органів влади саме як центр поширення української театральної культури, але й київські чиновники на протязі досліджуваного періоду не приділяли цьому закладу належної уваги.

3. Аналіз українського репертуару російських драматичних колективів Криму, засвідчує гегемонію творчості О. Корнійчука на українській сцені у середині XX ст. Другим за ступенем популярності у кримських режисерів був український радянський драматург М. Зарудний. «Пік» інтересу до його творчості в Криму припав на 1970-і рр., що співпадає зі загальнореспубліканськими репертуарними тенденціями. У їхньому репертуарі також періодично появлялись постановки за творами інших українських авторів радянського періоду, таких як Б. Балабан, Ю. Бобошко, Я. Галан, В. Данилевич, Л. Дмитерко, О. Довженко, В. Крайніченко, О. Левада, І. Рачада, В. Собко, Д. Суптеля, Ю. Щербак. Але на сцені російських драматичних театрів Криму майже не було класичних українських вистав за винятком поодиноких постановок за творами І. Карпенко-Карого, Лесі Українки, І. Франка.

4. Діяльність Кримського відділення Українського театрального товариства, створеного в Криму після входження його до складу УРСР, служила інтересам органів влади і використовувалася для проведення офіційної ідеологічної лінії в сценічному мистецтві. Проте в рамках даної діяльності ця громадська організація виконувала і низку заходів, спрямованих на розвиток і популяризацію національної театральної культури в регіоні. Серед них особливо слід зазначити заходи з вшанування пам'яті провідних українських драматургів та акторів, а також сприяння поширенню творчих зв'язків митців Криму з колегами з інших регіонів України.

5. Аматорський мистецький рух, особливо у 1940-1970-ті рр., зіграв велику роль у розвитку українського театру Криму, особливо у містах (Бахчисарай, Джанкой, Євпаторія, Керч, Феодосія, Ялта), де не існувало професійних театрів, а також у сільських районах півострова. Але під тиском панівної ідеології, незважаючи на народну любов до класичної української драматургії, на оглядах-конкурсах самодіяльних театральних колективів найчастіше презентувалися вистави за творами радянських українських драматургів (О. Корнійчука, М. Зарудного, В. Собка, О. Коломійця, Я. Стельмаха), причому більшість таких постановок здійснювалася російською мовою. Активну організаційно-методичну роботу, спрямовану на розширення й удосконалення діяльності самодіяльних театральних колективів, проводив Кримський обласний будинок народної творчості.

6. Українське театральне мистецтво на кримській сцені в період 1940-1990-х рр. розвивалося досить активно, хоча і мало певну специфіку, зумовлену соціокультурними особливостями регіону. Переважно російськомовна глядацька аудиторія в містах Криму, де діяли професійні і народні самодіяльні

театри, призвела до того, що кількість україномовних спектаклів не була домінуючою та мала тенденцію до скорочення. У той же час в сільських районах Криму існували регіони компактного мешкання етнічних українців, що не втратили інтересу до національної духовної культури. Ця обставина зумовила інтерес місцевих жителів до виїзних україномовних спектаклів Кримського українського музичного театру, а також сприяла створенню самодіяльних драматичних колективів з українським репертуаром. У репертуарі театрів Криму був представлений дуже широкий спектр драматургічних творів українських авторів як дореволюційного, так і радянського періоду, проте багато цих постановок ставилися російською мовою.

7. Місцеві органи управління культурою, методичні центри і громадські організації театральних діячів Криму не проводили послідовної політики, спрямованої на поширення в регіоні українського театрального мистецтва, а за радянських часів нерідко ставали провідниками ідеологічного тиску та русифікації. Український театральний рух у регіоні розвивалося більшою мірою завдяки культурним запитам глядацької аудиторії та ініціативі окремих творчих діячів, що бачили саме в постановках за творами українських авторів можливості для своєї професійної самореалізації.

Основні результати дисертаційного дослідження викладено в одноосібних **публікаціях автора**:

1. Шилова Л.В. Сторінки з історії українського театру в Криму / Л.В. Шилова // Вісник Київського національного університету культури і мистецтв: зб. наук. праць – Вип. 16. – К., 2007. – С. 154-158. – (Серія «Мистецтвознавство»).

2. Шилова Л.В. Національний характер та його вираження у спадщині актриси Г.П. Затиркевич-Карпинської / Л.В. Шилова // Питання культурології: зб. наук. праць. – Вип. 23. – К., 2007. – С. 188-193.

3. Шилова Л.В. Національний характер як предмет мистецького зображення / Л.В. Шилова // Вісник Київського національного університету культури і мистецтв: зб. наук. праць. – Вип. 17. – К., 2007. – С. 118-123. – (Серія «Мистецтвознавство»).

4. Шилова Л.В. Мельпомена на службе идеологии: из истории украинского театрального движения Крыма в 1950-е гг. / Л.В. Шилова // Культура народов Причерноморья. – 2008. – № 148. – С. 29-32.

5. Шилова Л.В. Основні тенденції розвитку українського театрального мистецтва в Криму (1940-1990-і рр.) / Л.В. Шилова // Культура народов Причерноморья. – 2009. – № 167. – С.177-180.

6. Шилова Л.В. Моноспектакль як діалог культур Європи / Л.В. Шилова // Інформаційно-культурний простір: європейський вибір України: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., 7-8 грудня 2007 р. – Ч. 1. – К.: ДАККіМ, 2008. – С. 253-255.

7. Шилова Л.В. Театральна освіта в контексті Болонського процесу / Л.В. Шилова // Українські культурні індустрії: стан, проблеми, перспективи: мат. всеукр. наук.-теоретич. конф. – К.: КНУКіМ, 2008. – С. 115-117.

АНОТАЦІЯ

Шилова Л.В. Розвиток українського театрального мистецтва в Криму (40-90-ті рр. XX ст.). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01. – теорія та історія культури. – Київський національний університет культури і мистецтв. – Київ, 2009.

У дисертації проаналізовано розвиток українського театрального мистецтва Криму в другій половині XX століття. Охарактеризовано провідну діяльність у цьому напрямі Кримського українського музичного театру, а також роль російських драматичних театрів Сімферополя і Севастополя, аматорських театральних колективів регіону, Кримського відділення Українського театрального товариства і Кримського обласного будинку народної творчості. Проаналізовано репертуар професійних, народних театрів, самодіяльних драматичних колективі регіону у 1940-1990-і рр., визначено місце у ньому вистав за творами українських авторів. Доведено, що українське театральне мистецтво на кримській сцені у досліджений період розвивалося досить активно, хоча і мало певну специфіку, зумовлену соціокультурними особливостями регіону. Але стимулом для його поширення були, перш за все, духовні запити глядацької аудиторії та ініціатива окремих творчих діячів. Місцеві органи управління культурою, методичні центри і творчі спілки не проводили послідовної політики у цьому напрямі, а за радянських часів нерідко ставали провідниками ідеологічного тиску та русифікації.

Ключові слова: театральне мистецтво, українська драматургія, професійний театр, народний театр, аматорський театр, репертуарна політика, творча спілка, гастролі, Крим.

АННОТАЦИЯ

Шилова Л.В. Развитие украинского театрального искусства в Крыму (40-90-е гг. XX в.). – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата искусствоведения по специальности 26.00.01. – теория и история культуры. – Киевский национальный университет культуры и искусств. – Киев, 2009.

В диссертации проанализировано развитие украинского театрального искусства Крыма во второй половине XX века. Для этого была использована обширная информационная база. Она состоит из документов Государственного

архива в Автономной Республике Крым и Государственного архива г. Севастополя, опубликованных документов, мемуаров, материалов центральной прессы, а также крымской периодики (рецензии на спектакли, творческие портреты актеров, интервью театральных деятелей, материалы театральной хроники).

Охарактеризована определяющая роль в этом направлении Крымского украинского музыкального театра, который посредством украиноязычных постановок на основной сцене, во время выездных и гастрольных спектаклей, наиболее активно пропагандировал украинское театральное искусство как классического, так и советского образца. Однако имел место процесс постепенного вытеснения из репертуара театра украиноязычных постановок русскоязычными, уменьшения количества драматических спектаклей в сравнении с музыкальными. На конкретных примерах показано, что из-за специфической социально-политической ситуации в регионе театр практически никогда не имел серьезной поддержки со стороны местных органов власти.

Рассмотрены постановки по произведениям украинских драматургов в репертуаре других профессиональных театрах региона – Крымском русском драматическом театре им. М. Горького, Севастопольском русском драматическом театре им. А.В. Луначарского и Театре Черноморского флота им. Б. Лавренева. В основном это были произведения таких авторов советского периода, как А. Корнейчук, Н. Зарудный, Я. Галан, А. Левада, И. Рачада, В. Собко и др., причем для севастопольских театров определяющей была «героическая» тематика. В то же время, известны лишь единичные их постановки по произведениям украинских классиков – И. Карпенко-Карого, Леси Украинки, И. Франко.

Определено, что большую роль в развитии украинского театрального искусства в Крыму, особенно в 1940-1970-е гг., сыграли самодеятельные театральные коллективы (лучшие из которых получали знания «народных театров»). Для некоторых из них украинский репертуар стал основным. Дана оценка деятельности Крымского отделения Украинского театрального общества и Крымского областного дома народного творчества в контексте рассматриваемой проблемы. На основе проведенного исследования сделан вывод о том, что украинское театральное искусство на крымской сцене в рассмотренный период развивалось достаточно активно, хотя и имело определенную специфику, обусловленную социокультурными особенностями региона. Однако стимулом для его распространения были, в первую очередь, духовные запросы зрительской аудитории и инициатива отдельных деятелей искусства. Местные органы управления культурой, методические центры и творческие союзы не проводили последовательной политики в этом направлении, а в советский период нередко использовались для идеологического контроля и русификации.

Ключевые слова: театральное искусство, украинская драматургия, профессиональный театр, народный театр, самодеятельный театр, репертуарная политика, творческий союз, гастроли, Крым.

SUMMARY

Shilova L.V. Development of the Ukrainian dramatic art in the Crimea (1940-1990th). – Manuscript.

Dissertation for the scientific degree of the candidate in study of art by speciality 26.00.01 – the theory and history of culture. Kyiv National University of Culture and Arts. – Kyiv, 2009.

In the dissertation the development of the Ukrainian dramatic art of the Crimea in the second half of the XXth century is analysed. A determining role in this direction of the Crimean Ukrainian Musical Theater, Russian Drama Theatres of Simferopol and Sevastopol, amateur troupes of the region, the Crimean brunch of the Ukrainian theatre society, the Crimean Regional Folk House is described. The repertoire of professional and folk theaters, amateur drama troupes of the region during the 1940th-1990th is analysed, a place of the plays on works of the Ukrainian authors is identified. It is certain that the Ukrainian dramatic art on the Crimean stage in the period under review developed enough actively, though it had got the certain specific conditioned by the sociocultural features of the region. However, first of all, a stimulus for its distribution was spiritual requirements of viewing audience and initiative of certain art workers. The local authority of culture management, methodological centers and creative unions did not pursue a successive policy in this direction and in a soviet period they quite often were used for the ideological control and Russification.

Keywords: dramatic art, Ukrainian drama, professional theater, folk theater, amateur theater, repertoire policy, creative union, tour, the Crimea.